

Notitie historische mijlpalen Hoeksche Waard

Opgesteld door de Werkgroep Schouteneinde, namens deze mw. P. Klaver, Puttershoek. Versie februari 2017.

In samenwerking met en met dank aan:
Dhr. H. van Gelderen – Werkgroep Schouteneinde
Dhr. J. Groeneveld – Stichting Oud Puttershoek
Dhr. M. Klaver, Puttershoek
Dhr. A. Pieters - Journalist
Mw. W. Spaan - Erfgoedkoepel Hoeksche Waard
Dhr. F. van der Straaten, Mijnsheerenland

Inleiding

Het Schouteneinde, de 600-jarige dijk van Puttershoek wordt in 2017 opnieuw bestraat. Voordat dit gaat plaatsvinden worden de in de dijk gelegen nutsvoorzieningen vernieuwd (gas- en waterleiding). Deze werkzaamheden vangen volgens de huidige planning voorjaar 2017 aan.

Bewoners zien de herbestrating en de daaraan voorafgaande nuts-werkzaamheden als gelegenheid om met de gemeente in gesprek te gaan over o.a. het behoud van de (vaak historische!) huizen door verminderen van trillingen in het wegdek en het versterken van de historische uitstraling van het Schouteneinde.

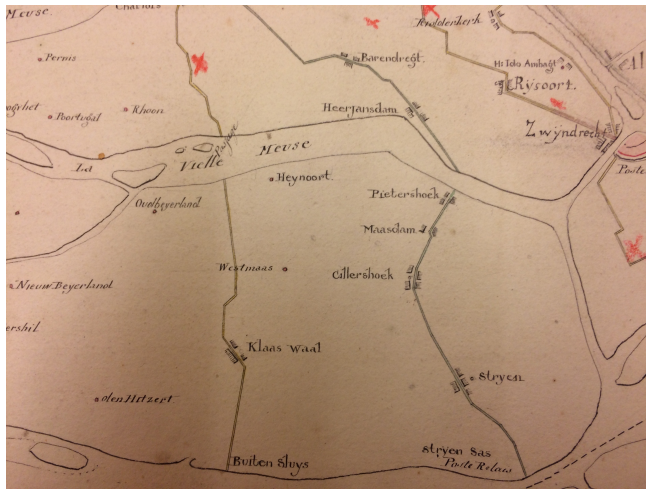
Deze notitie houdt verband met het versterken van de historische uitstraling en betreft de historische kilometer- en hectometerpalen ofwel mijlpalen.

Een oude Napoleonroute

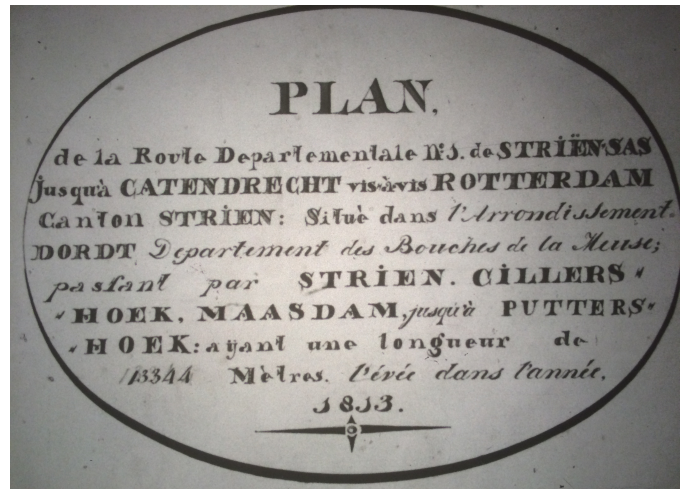
Het Schouteneinde maakte vroeger deel uit van het stelsel van Napoleonroutes. De belangrijkste route door de Hoeksche Waard, de Route Imperiale IIIe klasse nr. 65 (RI65) liep weliswaar westelijker (afbeelding 1) maar ook de oude postroute via Strijen-Sas en Pietershoek naar Heerjansdam krijgt de status van 'Route Départementale' en vinden we terug op kaarten uit die tijd (afbeelding 2 en 3).

65.	D'Anvers à Harlem par Berg op-zoom, Rotterdam et la Haye.	Deux-Nethes.. B. de la Meuse. Zuyderzée....	Capelle, Pu'ten, Hoogerheide, Berg-op-zoom, Steenbergen, Willemstad. Numansdord - Of, Bu'tenluis, Goedschalkoort, Rotterdam, Delette, la Haye, a l'ouest et pres de Leyde, Sassenheim. Haarlem.	Elle s'embranchesur la route n.º 2, de Paris à Amsterdam, au-d la d'Anvers, entre Merssum et Brase
-----	---	---	---	--

Afbeelding 1 Fragment uit het keizerlijk decreet van Napoleon, 16 december 1811.

Afbeelding 2: Kaart met routes door de Hoeksche Waard gebaseerd op decreet van Napoleon (1811)

Afbeelding 3: Beschrijving van de Route Départementale Strijen - Puttershoek (1813)

Van de kaart in afbeelding 2 bestaat ook een vroegere versie waar de route via Kuipersveer nog staat ingeschetst als alternatief. Dit komt overeen met de route zoals op de Postroutekaart uit 1810.

In het Nationaal Archief vonden we daarnaast het 'Plan voor de bestrating van de weg nr. 1 in het département van de Monden van de Maas tussen Rotterdam en Strijense Sas. Kaart van het tracé Puttershoek naar Strijen. [1810-1813]'.

Afbeelding 4: Schets ('Esquisse') voor het traject Strijen-Sas naar Puttershoek 1810-1813

Nadat de Fransen zijn vertrokken komt de route Puttershoek – Blaaksedijk – Goidschalxoord tot ontwikkeling, in aansluiting op de voormalige Route Départementale. Op een kaart uit 1841 staat deze route nu als hoofdroute ingekleurd inclusief het voorstel waar op 5 plaatsen tol geheven gaat worden (afbeelding 5). Het is langs dit traject waar de mijlpalen in de Hoeksche Waard deels nog bewaard zijn gebleven.

Afbeelding 5: Kaart met in 1841 beschulpte wegen (geel) en voorstel voor tolposten (rood)

Deze weg ontmoet bij Goidschalxoord de route komende uit Numansdorp en gaat dan verder via het Rhoonse Veer naar Katendrecht. Deze structuur blijft lang behouden zoals te zien op een kaart uit 1915 (afbeelding 6). Ondertussen is in 1888

Afbeelding 6: Rijkswegen door de Hoeksche Waard (1915)

de Barendrechtse Brug geopend. Initieel is deze niet populair: het ontbreekt aan goede verbindingswegen en tot 1926 moet men tol betalen. Hierdoor blijft het Rhoonse Veer voor veel reizigers nog jarenlang een goede optie. In Nederland wordt de eerste auto in 1895 gesignaleerd. In april 1898 begint de stoomtramverbinding naar de Hoeksche waard via de brug en in 1912 opent de suikerfabriek in Puttershoek.

Kilometerpalen

Kilometerpalen werden in de tweede helft van de negentiende eeuw geplaatst langs Rijkswegen, als hulpmiddel bij het onderhoud van de wegen. Zuid-Holland gebruikte hiervoor gietijzeren palen, in de andere provincies werd hout of basalt toegepast. Met de modernisering van het wegennet zijn de meeste kilometerpalen in Nederland geruisloos verdwenen.

De palen zijn in totaal 1,80 meter hoog, ca. 21 x 21 cm, aan de onderzijde voorzien van een vastgegoten plaat en voor ongeveer een meter ingegraven.

De originele kleur van de palen is vermoedelijk grijs met zwarte cijfers in reliëf.

Elke kilometerpaal is aan vier zijden voorzien van een kilometeraanduiding bestaande uit 2 cijfers. Deze geeft de afstand tot provinciehoofdstad Den Haag aan. De palen zouden in 1857 zijn ontworpen door Rijkswaterstaat. Fabrikant is mogelijk de ijzergieterij 'De Prins van Oranje' (1840-1897, Den Haag), aangezien hetzelfde model voorkomt in de fabriekscatalogus van 1870. Kosten destijds: 25 gulden per paal. Er zijn nog een aantal palen bewaard gebleven in Den Haag ([Leidsestraatweg](#), 1861) en ook langs de Vliet tussen Leiden en Delft (1893). In de Hoeksche Waard staan ze ingetekend als MP (Mijlpaal) op kaarten uit 1881. De 'Nederlandse Mijl' was in die tijd een synoniem voor de kilometer. Op oudere stafkaarten uit 1850 zijn dezelfde getallen ook al terug te vinden (maar dan met de aanduiding P^l, wat volgens de legenda ook 'mijlpaal' betekent). Daarmee is natuurlijk niet gezegd dat de huidige palen er toen ook al stonden.

Afbeelding 7: Mijlpalen (MP) 45 en 47 (2x) bij Puttershoek (1881)

Hectometerpalen

Tussen de kilometerpalen staan hectometerpalen. De hectometerpalen in de Hoeksche Waard lijken van gietijzer te zijn gemaakt. Zij hebben een vierkante vorm (ca. 15 x 15 cm) met afgevlakte hoeken en een diamantkop. De originele kleur van de palen is vermoedelijk wit met zwarte cijfers. De palen steken ca. 20 cm boven de grond. Ze zijn aan 1 zijde voorzien van de afstand in reliëf, waarbij de kilometer-grootte (2 cijfers) boven de hectometer-grootte (1 cijfer) is geplaatst.

Cultuurhistorische waarde

De paaltjes zijn in 2009 opgenomen in de Atlas *Cultuurhistorische objecten Hoeksche Waard*. Daarin worden ze zelfs aangeduid met: 'Een hoge cultuurhistorische waarde.' Status van de paaltjes in Den Haag is 'Gemeentelijk Monument'. In Rhoon zijn de paaltjes inmiddels door het Waterschap gerenoveerd.

Uit de Cultuur Historische Atlas van de Hoeksche Waard:

Aanbeveling: De sierlijke, ijzeren paaltjes zijn een verrijking van het landschap. Belangrijk is dat het doel van de paaltjes duidelijk wordt, waar de paaltjes staan (ook buiten de Hoeksche Waard), zodat de gehele route zichtbaar gemaakt kan worden. Wellicht kunnen dan ook paaltjes herplaatst worden. Veel van de paaltjes zijn in slechte staat en dienen gerestaureerd te worden. Het verwijderen van de paaltjes om eenvoudiger bermbeheer te stimuleren is niet gewenst. Dit zou zeker afbreuk doen aan de historie van de Hoeksche Waard.

Cultuurhistorische waarde: Hoge cultuurhistorische waarde

Overzicht van bekende posities kilometer- en hectometerpalen op traject Strijen-Sas – Strijen – Maasdam – Puttershoek – Blaaksedijk – Heinenoord – Goidschalxoord – Rhoon.

Kilometerpalen (materiaal: gietijzer)

Strijen

- 58 Museum Het land van Strijen (verplaatst, geen foto)
- 54 Nieuwestraat - t.h.v. nr. 5.
- 52 en 53 Nieuwestraat 88. De 52 (verplaatst) is door huidige bewoner in 1975 uit puincontainer gered en geplaatst naast bestaande 53. Ze markeren nu het begin van het erf.

Maasdam/Cillaarshoek

- 50 Gatsedijk - t.h.v. nr. 58
- 48 Hoeksedijk - kruising Hoeksedijk met Hoekse Onderdijk t.h.v. Hoeksedijk 69

Puttershoek

- (47) Vroeger: Maasdamsedijk tegenover nummer 43 bij de brievenbus. Op basis van mondelinge verklaring.
- (46) Vroeger: bovenaan Westhavenzijde Puttershoek. Duidelijk zichtbaar op oude foto in het boek 'Gedane Zaken', blz. 8.

Mijnsheerenland

- 43 Blaaksedijk – t.h.v. nr. 265
- 42 Blaaksedijk – t.h.v. nr. 217A. Bovenzijde is open.
- 41 Blaaksedijk – t.h.v. nr. 44. Door bewoners is alleen aan straatzijde de '1' door een '4' vervangen, vanwege het huisnummer 44.
- 40 Blaaksedijk - kruising Blaaksedijk West en Reedijk. Bovenzijde is open.

Heinenoord

- 39 Streekmuseum - locatie Oost Leeuwenstein (verplaatst)
- 38 Streekmuseum - locatie Hof van Assendelft (verplaatst)

Rhoon

- 35 Veerweg - ~halverwege.
- 34 Essendijk - tegenover nr. 7

Hectometerpalen (materiaal: gietijzer)

Strijen

- 52.5 Keizersdijk - tegenover nr. 11 (bij schuur)
- 52.2 Keizersdijk - t.h.v. nr. 26A
- 51.4 Keizersdijk – t.h.v. nr. 99

Maasdam/Cillaarshoek

- 50.2 Gatsedijk - t.h.v. nr. 78
- 50.1 Gatsedijk - t.h.v. nr. 66 (in asfalt, alleen bovenzijde zichtbaar)
- 49.8 Gatsedijk - t.h.v. nr. 42
- 49.6 Gatsedijk - t.h.v. nr. 22

- 48.5 Hoeksedijk – t.h.v. nummer 13
- 47.7 Hoeksedijk - tegenover nr. 89 (alleen bovenzijde zichtbaar)
- 47.5 Hoeksedijk - talud t.h.v. nr. 97
- 47.4 Hoeksedijk - tussen nummer 103 en 105

Puttershoek

- 46.6 Schouteneinde - in de tuin van nr. 78
- 46.6 Molendijk - voor molen de Lelie
- 46.5 Schouteneinde - tussen nr. 64 en 68
- 46.2 Schouteneinde – t.h.v. nr. 28
- 46.1 Schouteneinde - in de tuin van nr. 14
- 44.4 Rustenburgstraat – t.h.v. nr. 19
- 43.9 Rustenburgstraat - t.h.v. nr. 49

Mijnsheerenland

- 42.3 Blaaksedijk – t.h.v. nr. 229

Heinenoord

- 47.5, 39.2 en 37.5 Streekmuseum, locatie Oost Leeuwenstein (allen verplaatst)
- 37.3, 37.2 en 37.1 zijn onderdeel van hek tegenover 'West Leeuwenstein', stee van Jan de Roon (verplaatst)

Rhoon

- 36.1 Veerweg - t.h.v. nr. 8 'het Veerhuys'.
- 34.2 Oprit Korteweg naar Essendijk.

Huidige situatie

Helaas zijn niet alle palen bewaard gebleven. Een aantal is gesneuveld bij (onderhouds)werkzaamheden of weggezaakt in zacht talud. Van enkele hectometerpaaltjes is nu nog slechts de bovenkant te zien.

Ondanks de hoge cultuurhistorische waarde, zijn zowel de overgebleven kilometer- als de meeste hectometerpaaltjes ernstig verwaarloosd. In de Hoeksche Waard zijn er nu nog 12 kilometer- en 25 hectometerpalen bekend. Sommigen staan niet meer op hun oorspronkelijke plaats, maar zijn bijvoorbeeld naar een museum verplaatst. Mogelijk staan er nog meer hectometerpaaltjes in de grond, achter muurtjes of in hoog gras.

Wens

De werkgroep Schouteneinde wil graag dat in 2017 de vier hectometerpalen op het Schouteneinde en de hectometerpaal voor Molen de Lelie gerestaureerd worden, zodat deze tijdens de herbestrating gerestaureerd teruggeplaatst kunnen worden. We hopen hierdoor het Schouteneinde wat historische glans terug te geven. Om het Hoeksche Waard-breed te trekken zouden zeker ook de overige genoemde kilometer- en hectometerpalen bij deze restauratieronde meegenomen kunnen worden.

Behalve historisch gezien kan deze route ook toeristisch gezien interessant worden. Hoe leuk zou het zijn om (een deel van) de 'Mijlpalenroute' te voet af te leggen of per fiets of Solex?

Er zou een combinatie gemaakt kunnen worden van het afleggen van de route met bezoek aan twee musea op de route, nl. Museum Land van Strijen en het Streekmuseum. Wie weet waar deze notitie toe kan leiden.

.

Bronnen

Atlas Cultuurhistorische objecten Hoeksche Waard, door Landschapsbeheer Zuid-Holland in opdracht van Waterschap Hollandse Delta, ondersteund door Commissie Hoeksche Waard en onder meer Gemeente Binnenmaas, 2009

Gedane Zaken Stichting Oud Puttershoek, 2002

De oude kilometerpalen langs de Vliet - Flip Werner, 2009

Het verzonken verleden - Arie Pieters, 2015

Postroutekaart (1810)

Nationaal Archief, Den Haag (afbeelding 2 t/m 5)

Websites:

Gallica.bnf.fr - Bibliothèque nationale de France (afbeelding 1)

www.monumentenzorgdenhaag.nl

www.geschiedenisvanzuidholland.nl

www.historischbarendrecht.nl

www.wegenwiki.nl/images/Rwp1915.jpg (afbeelding 6)

www.cultureelerfgoed.nl

fr.wikipedia.org

wikipedia - 'oude kilometerpalen langs de Vliet' en 'de Prins van Oranje'

www.topotijdreis.nl (Kadaster, afbeelding 7)

Vrijwaringsclausule: Werkgroep Schouteneinde is niet aansprakelijk voor mogelijke onjuistheden.

**Bijlage: enkele foto's van verschillende mijlpalen.
De volledige reeks foto's is digitaal beschikbaar.**

